

Projevy poruch chování

Mgr. Jana Hrabcová
Katedra speciální pedagogiky

Porucha chování

- Kaufmann:

PCH nebo PE je výrazem pro postižení, kdy se chování a emocionální reakce dítěte liší od odpovídajících věkových, kulturních nebo etických norem a mají nepříznivý vliv na školní výkon včetně jeho akademických, sociálních, předprofesních a osobnostních dovedností.

Porucha chování

- A) je něco víc, než přechodná víceméně předvídatelná reakce na stresující události
- B) vyskytuje se současně nejméně ve dvou různých prostředích z nichž alespoň jedno souvisí se školou
- C) přetrvává i přes individuální intervenci

Klasifikace poruch chování

- **Poruchy chování vyplívající z konfliktu** (záškoláctví, lhaní, krádeže)
- **Poruchy chování spojené s násilím** (agrese, šikana, loupeže)
- **Poruchy chování související se závislostí** (toxikomanie a jiné...)

Disociální chování

- Mírnější podoba chování asociálního se někdy označuje jako chování disociální
- Výkyvy chování projevující se **dočasně** a které **jsou příznačné věku** (neposlušnost, zlozvyky, vzdorovitost, negativismus, lhavost, jiné normy a hodnoty)

Asociální chování

- Za asociální chování jsou považovány takové projevy, které **nejsou v souladu se společenskou morálkou** (výtržnictví, útěky, záškoláctví, sebepoškozování)

Antisociální chování

- Chování antisociální, tedy protispolečenské se už dostává do **rozporu s normami práva**, nejen morálky
- Vyznačuje se agresivitou, destruktivní činností, delikvencí
- Jde o činnost, která je právně postižitelná a trestná (alkoholismus, toxikomanie, prostituce, rasismus a kriminalita).

Antisociální chování

- Antisociální poruchy chování se vyznačují největší mírou společenské nebezpečnosti a nejvyšším stupněm narušení chování
- Jsou **trestně stíhatelné** jako přestupky nebo trestné činy
- Vykazují značnou míru **recidivy**
- Jsou spojeny s výraznou **agresivitou** a primárně motivovány úsilím škodit
- Mezi tyto poruchy patří např. **zabití, vražda, ublížení na zdraví, pohlavní zneužití** (pohlavní styk nebo sexuálně motivované chování s osobou mladší patnácti let), **znásilnění** (vykonání soulože proti vůli oběti, většinou ženy, za použití násilí nebo hrozby násilím), **některé formy krádeží, loupežná přepadení, vandalismus** atd.
- Pro formy chování, které se dostávají do konfliktu se zákonem, se užívá termín **delikvence**

Antisociální chování

- Mezi tyto poruchy patří např. **zabití, vražda, ublížení na zdraví, pohlavní zneužití** (pohlavní styk nebo sexuálně motivované chování s osobou mladší patnácti let), **znásilnění** (vykonání soulože proti vůli oběti, většinou ženy, za použití násilí nebo hrozby násilím), **některé formy krádeží, loupežná přepadení, vandalismus** atd.

Záškoláctví

1) **Záškoláctví** - jeden z „tradičních problémových jevů týkajících se školy

- Záškoláctví je úmyslné zameškávání školního vyučování. Žák se z vlastní vůle, bez vědomí rodičů vyhýbá pobytu ve škole.
- Často má souvislost se školní neúspěšností žáka, objevuje se u starších dětí a tento jev má tendenci se prohlubovat.
- Jedná se tedy o poruchu chování **únikového** typu.

Záškoláctví - příčiny

- negativní vztah ke škole (vysoké požadavky školních povinností kladené na dítě,
- menší rozumové nadání žáka
- mimořádné vědomosti a schopnosti, takže se dítě ve škole nudí
- silná a neopodstatněná **neurotizace** dítěte, jejímž důvodem je strach z nějakého vyučovacího předmětu a z jeho zkoušení, nespravedlivého hodnocení nebo z osobnosti učitele, či tresty za nesplnění očekávaného výkonu učitelem i rodiči, často i strach ze spolužáků v případě výskytu šikanování žáka ústící až do psychické poruchy školní fobie),

Záškoláctví - příčiny

- vliv rodinného prostředí (příčinou jsou dysfunkční vztahy uvnitř rodiny, nezájem rodičů o dítě a jeho prospěch, ale i přehnaná péče a příliš vysoké nároky, nejednotnost rodičovské výchovy, přemrštěná přísnost, shovívavost, ale i lhostejnost)
- nevhodný a nekonstruktivní způsob trávení volného času (parta, drogy, prostituce...)

Záškoláctví - formy

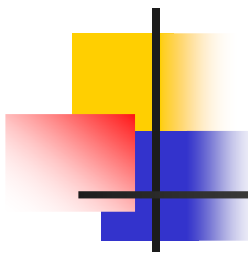

- **impulsivní** (dítě předem neplánuje, že nepůjde do školy)
- **účelové a plánované** (žák předem plánuje odchod ze školy pod různými záminkami)

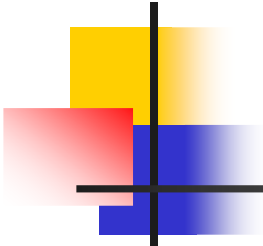
Přístup rodičů a školy k záškolákům

- motivovat dítě k návratu do školy, poskytnout mu maximální oporu a pomoc, nečekat pasivně na spontánní vyřešení situace
- odstranit příčiny možného záškoláctví ve spolupráci s učiteli a s odborníky
- tam, kde je v popředí záškoláctví strach a úzkost, zvyšovat u dítěte jeho odolnost vůči zátěži
- ocenit dítě, pokud projeví snahu překážky překonat
- učit dítě žádoucím způsobům chování včetně asertivních reakcí
- zvažovat výchovné postupy a cíle ve vlastní rodině, zvyšovat citově stabilní atmosféru

Přístup rodičů a školy k záškolákům

-
- zamyslet se nad vlastním chováním, eliminovat v něm takové projevy, které může dítě i nevědomě napodobovat
  - analyzovat s dítětem jeho nežádoucí chování a nacvičovat s ním správné reakce
  - všímat si podezřelých signálů na straně dítěte, které mohou záškoláctví předcházet
  - školní nároky přizpůsobovat možnostem dítěte (např. volit přiměřený typ studia)
  - obrátit se včas na odborníky se žádostí o radu, jak dítěti pomoci, pokud se školy bojí,
  - problémy nastávají na všech školách a proto je vhodné obracet se na výchovné poradce a metodiky prevence, které má každá jednotlivá škola.

-
-
- www.ceskaskola.cz diskuze
  - Metodický pokyn (MŠMT), vydaný pod č.j. 10 194/2002 – 14 „k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví“.
  - Film Gympl

Lhaní

Geoffroy

*« Il a un papa très riche
qui lui achète tout ce qu'il veut. »*

2) Lhaní

- Lež je projevená nepravda, která je motivována snahou vyhnout se nepříjemnosti nebo získat určitou výhodu

Lež u malých dětí

- **Příčiny:**

Dítě chce vzbudit pozornost, obdiv

Dodat si důležitosti, získat obdiv (mám doma tři koně na kterých můžu jezdit, kdykoliv chci. To koukáte!!!)

Uniknout před zraňující realitou

Vyhnout se hubování

Dosáhnout cíle (Už jsem si uklidil ten pokoj, tak jdu ven.)

„Zachovat tvář“

Skrýt sobectví a lakotu

- Dle D. Dalloz cesta k pravdě vede přes lež, lež je součástí procesu učení pravdě
- Lež bývá dokonce signálem pravdy, kterou dítě nedokáže vyjádřit
- Úkolem dospělých je pomáhat nacházet správná slova pro to, co dítě cítí a jasně vymezovat hranice mezi skutečností a výmyslem

Lež u malých dětí

- Co dělat:

Dát najevo, že víme, jak to bylo

Upozornit, že lhát a svalovat vinu na druhé se nemá

Dítě musí poznat, že se lží nesouhlasíme, že nás to mrzí

Musí vědět, že je lépe se přiznat hned, protože po
přiznání přichází odpuštění

Čím je dítě starší, tím více dáme najevo svůj nesouhlas

Netrápit výčitkami a přílišným trestem

Odpustit

Pseudologia phantastica – Lhavost bájivá

- Objevuje se v předškolním věku (+- 5. rok) – 8.-9. rok
- Smyšlené příběhy, kde vystupují jako hrdinové
- V pozadí je touha být uznáván, oceňován
- Zmírnění frustrace
- Posilovat sebevědomí pochvalou, kdykoli si to zaslouží

Lež u starších dětí

- Dítě už dokáže jít za svým cílem pomocí lži
- Pokud něco provede, snaží se zamaskovat událost lží
- S postupujícím věkem je lež promyšlenější

Předcházení lhaní

- Podporovat pravdomluvnost, odměňovat pravdu,
- Umožnit pocit, že se dítěti nic nestane, bude-li mluvit pravdu
- Sami nelhat
- Netrestat, pokud dítě přistihneme při lži, jak se snaží dostat z problému, ale naučit, jak za své chyby nést zodpovědnost a jak napravit to, co způsobilo (spolu opravit poškozenou věc)

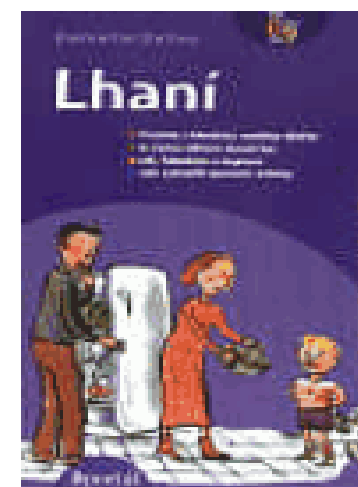

Předcházení lhaní

- Lži se daří v atmosféře strachu
- Dítě lže tehdy, když se bojí
- Dítě by mělo vědět, že může kdykoliv přijít, že si dospělý na jeho problémy najde vždy čas a společně je vyřeší

- **Nakladatel:** Portál, **edice:** Průvodce výchovou v rodině;
ISBN: 80-7178-594-6,
EAN: 9788071785941
Originál: *Le mensonge*,
překlad: Hana Prousková
Formát: 108 stran,
19x11,5cm, česky,
brožovaná vazba
Rok vydání: 2002 (1.
vydání)

2) Lhaní

- Larry J. Koenig: Chytrá výchova, Portál, Praha, 2003
- Jamie Raser: Jak vychovávat děti, se kterými se dá žít, Portál, Praha, 2002
- Olga Elmanová: Kniha pro dobré rodiče, Fortuna, Praha, 2004
- Ken West: Novákovi potřebují pomoc. Portál, Praha, 2001

3) Vandalismus

Vandalství

- svévolné poškozování a ničení veřejného i soukromého majetku či podobných statků, které nepřináší pachateli žádné materiální obohacení a který zpravidla nemá pro takový čin žádný motiv. Většinou tak koná jen pro vlastní potěšení či pro potřebou odreagovat se. Často k němu dochází lidmi pod vlivem alkoholu nebo drog.
- Slovo je odvozeno od jména kmene Vandalů, kteří roku 455 dobyli velkou část Itálie a vyplenili Řím. Slovo vytvořil Henri Grégoire, konstituční biskup v Blois, během Francouzské revoluce, když jako *Vandalisme* popsal některé stránky chování republikánské armády.

Formy:

- počmárané omítky budov sprejovými barvami,
- ohnutá zrcátka na zaparkovaných autech
- škrábance na karosériích automobilů
- ohnuté dopravní značky
- vysypané koše s odpadky
- rozbité lahve od alkoholu na chodníku
- rozřezaná sedadla v dopravních prostředcích nebo čekárně u lékaře
- koule z bláta na omítkách obytných domů
- ničí a rabují v kostelech, poškozují sochy, řadí na hřbitovech, kde rozbíjejí náhrobní desky a rozsypávají popel zemřelých
- Vandalismus může nabýt formy závažné trestné činnosti
- Alkohol v partě často spouští vandalské chování.

Grafitti

Graffiti

- *„Největší hardcore? Jednoznačně wholecar. Udělat wholecar není pomalovat celej vagon. Není to ani žádněj pitomej obrázek na vlaku. Je to tvý jméno přes celej zkurvenej vagon, je to wholecar, věc, kterou nemůžeš vzít zpátky. Hardcore.“*
- *„Když jsem s tím začal, ani ve snu by mě nenapadlo, kam to povede, co všechno se stane. Myslím na to každý ráno, když čistím rolety svýho shopu od tagů. Graffiti je báječná věc, pokud jste ten, kdo ho dělá.“*
- *„Graffiti je neustálý hrocení situace..., ale je to pěkný, samozřejmě.“*

Slovníček

- **Writer** – člověk, který vytváří graffiti
- **Crew** – skupina writerů, která pracuje společně
- **Toy** – začátečník (mezi sprejery se tento výraz používá spíše jako vulgarismus)
- **Can** – plechovka spreje
- **Cap** – tryska na spreje
- **Fatcap** – tryska s nejširší stopou (až 20 cm tlustá plná stopa)
- **Skinnycap** – tryska s nejužší stopou
- **Tag** – podpis writera, důraz na kompozici
- **Piece** – barevné graffiti, důraz na tvary písma a celkovou barevnou kompozici
- **Chrom** – stříbrno-černé graffiti, důraz na tvar
- **Trow-up** – rychlé graffiti, důraz na jednoduchost
- **Rooftop** – piece/trow-up/chrom na střeše
- **End to end** – panely přes celý vagón
- **Sketch** – skica
- **Panel** – graffiti na vagonu vlaku
- **Backjump (BJ)** – namalování panelu za provozu soupravy
- **Wholecar (WC)** – graffiti přes celou plochu vagonu
- **Wholetrain (WT)** – graffiti přes celou soupravu
- **Oneman barevný wholecar** – barevné graffiti přes celou plochu vagonu vytvořené jedním writerem, obecně to můžeme pokládat za vrchol nelegální tvorby writera

Odkazy

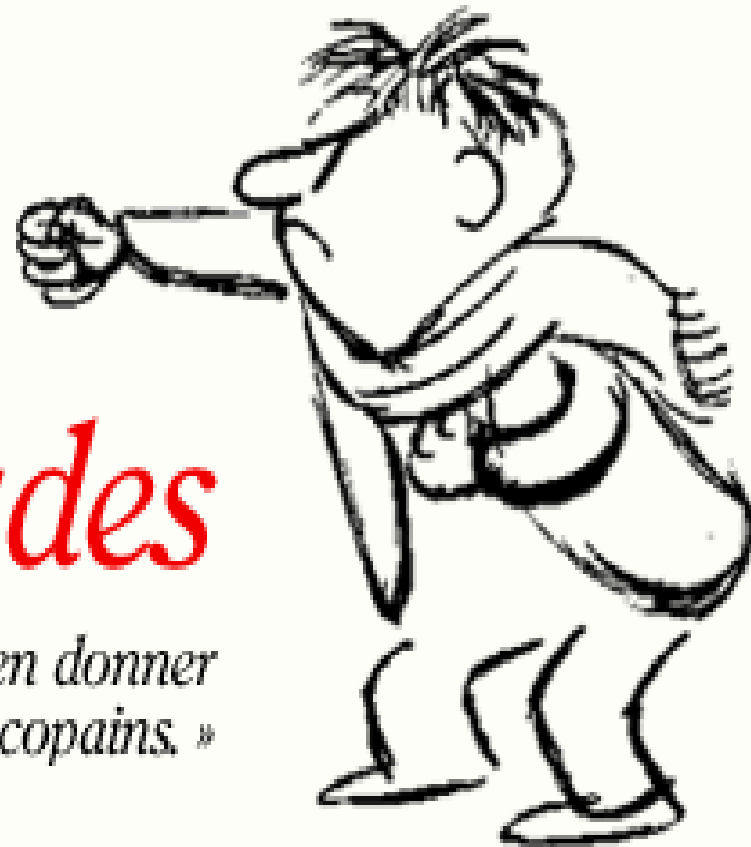

- [Outlaw](#) – První a nejstarší český graffiti web (1993-1999)
- [Oname](#) – Offline virtuální archiv českého graffiti.
- [graffitimag.cz](#) – graffiti magazín
- [graffneck.cz](#)
- [Eldar.cz](#) – sekce výtvarno
- [Brnovision](#)
- [Unos Team](#)
- [EyEgasm](#)
- [ROL Crew](#)
- [WorldWideWriters Graffiti Site](#)
- <http://www.portal.cz/psycho>

4) Šikana

Eudes

« Il est très fort et aime bien donner des coups de poing sur le nez des copains. »

Agnan

*« C'est le premier de la classe
et le chouchou de la maîtresse,
nous on ne l'aime pas trop. »*

Šikana

- Šikana se ve své zárodečné formě vyskytuje prakticky na všech typech našich škol
- Jednoznačně určit, kdy se jedná o šikanu a kdy o klukovinu, není vůbec jednoduché
- rozhodující je skutečnost, jak 'legrácky' svého okolí prožívá postižený
- Někdy vypadají výpovědi dětí, které se staly oběťmi počáteční šikany, na první pohled jako banality, ale seřadí-li se za sebou, sečtou-li se, výsledek bývá vážný

Šikana

- Šikana se jako epidemie rozšířila do všech škol (na některých, jako jsou například učiliště či základní školy, má těžší "průběh", na gymnáziích mírnější)
- zejména tam, kde se praktikují tradiční způsoby pedagogické práce s autoritativním přístupem k žákům, kde se nepracuje s žákovskými skupinami, kde svět dětí je neprostupně oddělený od světa dospělých
- většina učitelů se na těchto školách domnívá, že u nich šikana neexistuje
- podle současných výzkumů je šikanou postiženo zhruba dvacet procent skupin na našich školách.
- Znamená to tedy, že u nás je šikanováno na 300 tisíc dětí.

Šikana

- Na školách většinou neexistuje nějaká metodická příprava učitelů
- Veřejnost i nadřízení se mylně domnívají, že kdyby dotyčný měl kázeň, bylo by vše v pořádku
- Právě tam, kde je vnější kázeň vynikající, jako na vojně nebo ve výchovném ústavu, dosahuje šikana nejdokonalejší podoby

Aktéři šikany

- jsou extrémně egoističtí a sebestřední
- nejsou schopni vidět utrpení druhého
- mají pocit, že to všechno je zábava
- strach v očích oběti, to, že ji mají ve své moci, je pro ně vzrušující
- je to slast, kterou potřebují opakovat a postupně i zvyšovat.
- je to podobné jako s drogovou závislostí

Aktéři šikany

- pokročilém stadiu šikany se stejně tak závislou může stát oběť, která se se svým trýznitelem identifikuje, bere ho jako kamaráda

Typy agresorů

- primitivní, brutální, na první pohled grázlák, který druhé zastrašuje I jeho rodiče jsou spíš lidé s násilnými sklony

Typy agresorů

- velmi slušný, sevřený, zvýšeně úzkostný
- někdy i se sadistickými tendencemi v sexuálním smyslu
- na první pohled nic nenasvědčuje tomu, že by nebyl v pořádku
- oběť trápí většinou někde stranou, třeba na záchodě, aby ho druzí neviděli

Typy agresorů

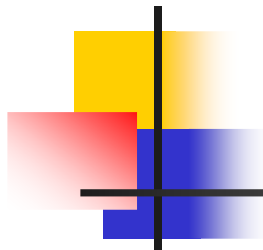
- žák oblíbený, vlivný, s dobrým prospěchem, s výborným sociálním chováním
- umí si získat učitele, je zábavný, rád pořádá "představení" s obětí a občas k tomu má i "své" lidi
- v jeho rodině není na první pohled znát zřejmá patologie, rodiče ho mají rádi, "pouze" jsou hodně zaměřeni materiálně a konzumně
- v rodině chybí duchovní a morální rozměr.

Charakteristika oběti

- děti z rodiny, kde chybí otec nebo kde je hyperprotektivní výchova
- a kdy jej většinou matka svou péčí svazuje
- obětí se může stát za určitých okolností každý, třeba jen tím, že se nějak odlišuje
- Dr. Kolář to ilustruje případem holčičky, která měla rakovinu a prožila si velké utrpení. Vlivem toho se změnil i její žebříček hodnot. To však provokovalo její spolužáky. Ubližovali jí, třeba tím, že jí vytrhávali řasy

- Děti, které to dělají, nejsou nenormální, jsou to obyčejní kluci a holky, "jen" více sebestřední.
- Svou roli tu hrají i velmi silné davové fenomény, vliv médií, přemíra násilí v nich, vliv společnosti, ve které se uplatňují hodnoty zaměřené na prosazení se, na agresivitu,
- Ve společnosti ve které je hodnota lásky a soucitu devalvovaná

Formy šikany

- Agresoři drží oběť na zádech, odhalí jí břicho a házejí kovovou mincí na pupek (tzv. pupendo), případně otevřenou dlaní nebo hranou ruky bouchají oběť do břicha (tzv. pigbelky).
- Hromadné kopání do oběti ("Pojďte si kopnout, je to zadarmo!").
- Bodání nožem do hýždě, říznutí nožem do nohy, naříznutí ušního boltec žiletkou.
- Oběť je mučena a "vynervována" až k sebevražednému či sebepoškozujícímu úniku. (Např. skoku z okna v 1. poschodí, což má za následek zlomenou nohu a potlučení.)
- Vážně míněné pokusy o vyhození z okna, shození z mostu a pod.
- Agresoři oběti svážou ruce, na hlavu jí navléknou igelitový pytlík a pozorují, jak se zmítá.
- Škracení kabelem, provazem, šálou, páskem (do ztráty vědomí a strangulační rýhy na krku nebo "jen" do "zmodrání" obličeje a dušení).

Co brání vyšetřování šikany

- oběť nedokáže podrobně vypovídat o tom, čemu byla vystavena,
- agresori úporně, přesvědčivě a organizovaně lžou,
- většina ostatních spolužáků také lže nebo nechce vypovídat; objevují se falešní svědkové,
- rodiče agresorů jsou přesvědčeni, že jejich děti byly nespravedlivě nařčeny, někdy se snaží dokonce vyvolat dojem, že agresorem je oběť,
- rodiče oběti mají většinou strach o osud svého dítěte a bojí se dalšího vyšetřování,
- při pokročilé šikaně brání nevědomě vyšetřování i pedagog

Postup při vyšetřování šikany

- Rozhovor s informátory a oběťmi
- Nalezení vhodných svědků (u počáteční šikany není tak složité najít ty vhodné. Měli by to být žáci, kteří s obětí kamarádí, sympatizují s ní, neodmítají ji, nebojí se, nejsou závislí na agresorech a nejsou poplatní normám šikanování)
- Individuální případně konfrontační rozhovory se svědky
(Nekonfrontovat oběť a agresora a svědky s agresory)
- Zajistit ochranu obětem
- Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi (smyslem není získat informace, ale zastavit ho)
- Pouze při vážné šikaně, kdy hrozí ublížení a je potřeba ochránit oběť, se čtvrtý krok udělá nejdříve

Literatura

- Dr. Michal Kolář
Bolest šikanování
(brož., 272 s., ISBN 80-7178-513-X). Lze si ji objednat v nakladatelství Portál, Klapkova 2, 182 00 Praha 8, tel.: 02/830 28 203, fax: 02/830 28 208, e-mail: obchod@portal.cz.

Literatura

- Kolář, M. Skrytý svět šikanování ve školách. Praha: Portál 1997, 2000.